

SENSE TORN
L'Aixa treballa el fang juntant els pans amb les mans

Oblidarem el fang del Rif

A la cadena muntanyosa del Rif, al nord del Marroc, un grapat de dones conserven una manera extremadament tradicional de treballar la terrissa: sense torn, sense forn i amb una gran diversitat d'elements decoratius molt simples, fets de colors naturals.

Text **Roger Mimó** Fotos **Julio Soriano Alfaro**

Arribem al mercat dels dissabtes d'Ourtzaght a mig matí, després d'una breu marrada per evitar el pantà d'El Wahda, que ha tallat la carretera antiga. La xafogor és considerable, molt més forta del que podiem esperar-nos al mes de setembre. Els milers de lones blanques que omplen el pendent de la muntanya donen al conjunt un aire molt vistós i protegeixen del sol tant les parades com els espais destinats a passejar-hi els compradors. Per sota de les lones, ens obrim pas entre munts de verdura i objectes diversos: bidons de plàstic, teles de ratlles de diferents colors destinades a servir de faldilla per a les dones, detergent, sandàlies de goma, piles alcalines...

Per fi atenyem el sector destinat a la ceràmica. Allí hi trobem l'Aixa amb el seu fill Mohamed i les altres cinc dones terrissaires d'Ain Bouchrik, l'única aldea dels voltants d'Ourtzaght on es continua practicant aquesta mena d'artesanía.

Un cop el mercat comença a perdre color, ens dirigim amb l'Aixa i en Mohamed al seu poble, Ain Bouchrik, per una pista de set quilòmetres que puja en ziga-zaga entre oliveres i camps de blat o d'ordi, ara en repòs fins a la primavera. Per sort, encara no han començat les pluges i la pista és practicable amb el nostre vehicle 4x4. Més endavant, a l'hivern, l'única manera d'accedir a l'aldea és a peu o en ruc.

A mesura que anem pujant, la vista panoràmica sobre les valls del voltant i sobre el pantà

Arribem a Ain Bouchrik per una pista que puja en ziga-zaga entre oliveres i camps de blat. A l'hivern només s'hi pot accedir en ruc

esdevé cada vegada més espectacular. Ain Bouchrik es troba al caire d'un abisme, sobre una muntanya que culmina poc més enllà del poble en una cresta granítica impressionant. Però el nom Ain, que significa *font*, és enganyós. Per obtenir l'aigua, els habitants han de desplaçar-se fins a l'altre cantó del cim, un parell d'hores amb el ruc.

El primer que ens sorprèn quan entrem a casa de l'Aixa és l'extraordinària pulcritud que s'hi respira, i aquesta impressió es confirmarà a les altres llars on serem convidats durant els propers dies. Hem de confessar que no ens esperàvem trobar-les tan netes en un lloc on l'aigua és un bé realment escàs. Les parets de toves o de pedres, de mig metre de gruix, estan arrebossades amb fang

→ i palla i emblanquinades, tant per dintre com per fora. També el terra té una capa de fang i palla, tan ben allisada que sembla pavimentat.

UN ART BASAT EN LA SENZILLESA

De bon matí acompanyem l'Aixa, que surt de casa amb el ruc a trenc d'alba per anar a cercar l'*asguín*. És una pedra pissarrenca que es troba dalt de la cresta, a mitja hora del poble per un caminet que creua el bosc de pins. L'Aixa agafa grapat d'*asguín* i els passa per un garbell per seleccionar el pedruscall més petit, que va carregant a les alforges del ruc.

La funció de l'*asguín* és donar cos a l'argila o *adhoka*. És amb una barreja d'ambdós materials, dissolts en aigua, que treballen les terrissaires del Rif.

PER SITUAR-SE

→ RIF

Regió del Marroc
Superfície: 20.000 km²
Clima: mediterrani
Idiomes: amazic i àrab
Moneda: dirham
Principals indústries:
agricultura i turisme

En lloc de torn, fan servir dues plaques rodones de ceràmica, col·locada l'una sobre l'altra de manera que la puguin fer girar amb les mans a mesura que s'hi van afegint pans de fang.

Per allisar-la i per fer desaparèixer les juntures entre els successius pans d'argila utilitzen també les mans, o bé unes eines senzilles: un tros de fusta, una pinta corbada feta amb banya de bou i un bocí de pell, mullat prèviament amb aigua. Si la peça és molt gran, quan arriben a la meitat la deixen assecar al sol i es posen a fer-ne una altra, per enllestir la primera al cap d'una estona.

Un cop acabat, l'objecte roman al sol unes hores, fins que ateny la "consistència del cuir" segons el llenguatge de les terrissaires. Posteriorment és alli-

sat per mitjà d'un palet de riu. Al Rif, la ceràmica tan sols es treballa quan fa prou calor per ser assecada en poca estona.

Les peces més corrents són dos tipus de gerres, el *guembur* i la *khobia*. El *guembur* té el coll estret perquè la seva funció es contenir líquids, generalment oli o aigua. La *khobia*, en canvi, té el coll molt més ample i serveix per guardar blat, ordi, faves, olives o mantega.

Una tercera gerra, la *krui-za*, fa funció de rusc d'abelles i la seva boca, encara més ampla, es tapa amb una bresca. Finalment, el *meirmar* és un fognon de carbó, el *quedar* una lletera per munyir la vaca i la *guessaa* un plat molt gran, destinat al cuscús o a pastar-hi el pa. L'únic objecte que no té una utilitat pràctica és un conjunt

CREPUSCLE

Una nena ensenya les mans tenyides de henna. Segurament no serà terrissaire.

de dues gerretes bessones que solen presentar-se com a regal de casament.

Hem d'esperar el dijous per veure coure les peces, ja que aquesta operació sols té lloc un cop a la setmana. El dia abans de coure-les, el dimecres, l'Aixa els dona una capa de terra blanca dissolta en una gran quantitat d'aigua i tot seguit les decora amb uns dibuixos molt senzills: línies verticals, rombes i ratlles en diagonal entrecruades, que són propis d'Ain Bouchrik. Per a aquesta feina fa servir una mena de pinzellet fet amb un manyoc de pèls de cabra, units per un simple nus, i dues variants de pintura mineral.

COM UNA CARBONERA

No havent-hi forns, les peces les couen directament en un foc a

DECORACIÓ

Uns dibuixos força similars als de la ceràmica decoren també per fora i per dintre les parets de moltes cases de la regió. Per a les dones del Rif, aquests dibuixos no tenen cap valor simbòlic. S'han transmès al llarg dels segles.

terra, la *mokra*, molt similar a una carbonera. En primer lloc posen la llenya: branques d'olivera i fullaraca formant un cercle. Sobre la llenya hi col·loquen la terrissa, amb força cura per donar al conjunt l'estabilitat necessària, i la cobreixen tota amb unes coques rodones fetes de buina de vaca, palla i aigua, que prèviament han pastat i les han deixat assecar al sol.

Aquestes coques formen una capa protectora, de manera que no es perdi gens d'escalfor. Ara bé, com que l'Aixa no té vaca, obté les bonyigues d'una veïna, que rep en intercanvi alguna gerra de tant en tant.

La cocció dura tota la jornada i és la tasca més desagradable per a les dones terrissaires, perquè s'ha d'anar retocant constantment la capa protecto-

ra i perquè la fumera que passa a través d'aquesta capa sovint els produeix mal de cap. La *mokra* és d'un sol ús, es fa i es desfà cada setmana.

Al Rif encara hi ha una vintena de pobles on es continua fent aquest tipus de terrissa. En alguns ja sols hi queda una terrissaire. A d'altres encara en trobem dues o tres. El cas d'Ain Bouchrik, amb sis artesanes, és excepcional. En general són dones grans, que han fet aquesta tasca tota la vida. Les més joves ja no volen aprendre l'ofici, perquè diuen que no té futur. Les gerres no poden competir amb els bidons de plàstic, més lleugers i menys fràgils. La terrissa femenina del Rif, que s'ha mantingut inalterable al llarg dels segles, ha arribat potser a la seva darrera generació. ○